

HET FENOMEEN STRAAT

VERSCHILLEN IN DADER- EN SLACHTOFFERPROFIELEN ZIJN

Het is niet juist om 'echte' straatroof en tasjesroof onder dezelfde noemer van straatroof te plaatsen. Zowel de daderprofielen, de slachtofferprofielen als de modus operandi bij deze vormen van misdaad verschillen. Dat blijkt uit een recent onderzoek naar het verschijnsel straatroof, dat in regio Midden- en West-Brabant is uitgevoerd door Advies- en Onderzoeksgroep Beke in samenwerking met het straatroofteam. Deze constatering is relevant voor zowel de preventieve als de repressieve aanpak van het probleem.

**HENK FERWERDA
HERMAN JONKMANS
ANTON VAN WIJK**

De afgelopen jaren is het aantal straatroven in de gemeente Tilburg toegenomen. In de ogen van velen is het een probleem dat ernstige vormen heeft aangenomen. Die ernst heeft enerzijds te maken met de forse stijging van het aantal straatroven en anderzijds met de impact die het meemaken van straatroof kan hebben op de slachtoffers.

Hoewel de politiemonitor geen gedifferentieerde informatie geeft over het verschijnsel straatroof in de regio Midden- en West-Brabant, zijn er wel gegevens uit de politiemonitor 1997 te halen die het beeld van het toenemende geweld bevestigen. Allereerst blijkt dat burgers in het district Tilburg zich onveiliger voelen dan burgers in de rest van de regio Midden- en West-Brabant. Negen procent van de burgers in dit district voelt zich vaak onveilig. In de regio ligt dit percentage op zeven procent. Het landelijke percentage is zes procent.

Daarnaast komt 'dreiging' vaker voor in het district Tilburg; zo wordt men er vaker op straat lastig gevallen dan in de regio. Tot slot is er in de belevening van de Tilburgers in de periode 1995-1997 sprake van een toename

van geweldsdelicten (van drie naar zes procent).

Om zicht te krijgen op alle 'ins en outs' van het probleem is in een recent onderzoek naar het fenomeen straatroof allereerst een scan gemaakt van binnen- en buitenlandse literatuur. Aandachtspunten daarbij waren onder meer: type daders, motieven van daders, slachtofferprofielen, daderprofielen, gebruik van wapens en geweld, pleegplaatsen en bredere criminele activiteiten van de daders. Daarnaast is er een analyse van BPS en HKS gemaakt die onder meer was gericht op informatie over daders, dadergroepen, pleegplaatsen, profielen, slachtoffers, modus operandi, netwerkanalyse, pleegtijdstippen en de herkomst van daders. Om ook 'zachte informatie' te verkrijgen zijn er interviews met rechercheurs en een drietal daders afgenomen. Tot slot zijn strafdossiers van straatrovers geanalyseerd. Op basis van de justitiële documentatie is inzicht gegeven in het 'strafverleden' van de daders. Het ging daarbij om de vraag hoe vaak en welk type sancties er in het verleden voor welk type misdrijven zijn opgelegd.

ONDERSCHIED

De eerste analyse heeft betrekking op alle aangiften uit 1997 van slachtoffers van straatroof. In totaal zijn 249 bruikbare aangiften geanalyseerd. Hieruit komen de volgende resultaten naar voren.

* Het is om een aantal redenen van belang om straatroof uiteen te rafelen in 'echte' straatroof en tasjesroof. Niet alleen komt echte straatroof meer voor dan tasjesroof, maar ook zijn er verschillen in de slachtoffer- en daderprofielen, de modus operandi en de hoogte van de buit.
* Meer dan de helft van alle straatroven wordt in het weekend gepleegd. Het relatief kleine binnenstadgebied is daarbij de meest risicovolle locatie. Ook een aantal verbindingswegen tussen binnenstad en 'slaapwijken' en die slaapwijken zelf zijn als risicovol te typeren. Er lijkt met andere woorden sprake te zijn van

een verband tussen straatroof en uitgaan.

* De meest risicovolle tijdstippen voor tasjesroof liggen tussen 18.00 en 01.00 uur, terwijl dit bij echte straatroof tussen 18.00 en 05.00 uur is. Tussen 22.00 en 23.00 uur worden relatief de meeste straatroven gepleegd.

* Er is sprake van twee typen slachtoffers. Slachtoffers van tasjesroof zijn bijna altijd Nederlandse vrouwen. Hun gemiddelde leeftijd is 51 jaar. Op het moment dat ze beroofd worden, zijn ze meestal alleen en verplaatsen ze zich te voet of op de fiets. Slachtoffers van echte straatroof zijn bijna altijd Nederlandse mannen. Hun gemiddelde leeftijd is 25 jaar. Op het moment dat ze beroofd worden, zijn ze meestal alleen en verplaatsen ze zich meestal te voet of op de fiets. Een klein deel verplaatst zich met een bromfiets, scooter of auto.

* Er is sprake van twee typen daders. Tasjesdieven zijn jong (nog geen 20 jaar), van het mannelijk geslacht en opereren alleen of met één metgezel. Meestal is er sprake van een blanke Nederlander die zich afficheert met de lifestyle van de gabbers. Voor het plegen van het misdrijf kiezen de daders voor een bromfiets of scooter om zich (snel) te kunnen verplaatsen. De buit (veelal een tas) wordt afgerukt, waarbij het slachtoffer nauwelijks in de gaten heeft dat er een misdrijf plaatsvindt. De daders gebruiken daarbij praktisch nooit een wapen. Het gebruik van geweld is vanuit de optiek van de dader zeer instrumenteel. In feite is er sprake van een relatief 'clean' en snel misdrijf.

'Echte' straatrovers zijn ook relatief jong (21 jaar), van het mannelijk geslacht en opereren praktisch altijd met een metgezel. Meestal is er sprake van een dader met een donkere huidskleur, die zich tijdens het plegen van zijn misdrijf te voet verplaatst. Hij pleegt zijn misdrijf door zijn slachtoffer te bedreigen. Vaak is dit verbaal of 'met de vuisten', maar in relatief veel gevallen maakt hij ook gebruik van een steekwapen. In verhouding bedienen deze daders

ROOF ONDER DE LOEP

VAN BELANG VOOR DE AANPAK

zich vaak van onnodig excessief geweld, waardoor de kans op letsel bij de slachtoffers groter is.

* Straatroof blijkt een misdrijf te zijn waarbij de pakkans gering is, terwijl de kans op succes erg groot is. De buit is daarnaast gemiddeld ook aanzienlijk, waardoor de kans op herhaling erg groot is. Voor 'echte' straatroof is de gemiddelde buit 833 gulden, voor tasjesroof 375 gulden. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de berekening van de buit gebaseerd is op de bedragen die slachtoffers hebben opgegeven. Zoals bekend zijn dat niet de bedragen die daders in het zwarte circuit voor de buit krijgen.

Op basis van bovenstaande bevindingen kan 61 procent van de 249 onderzochte straatrovers (152 aangiften) aangemerkt worden als 'echte' straatroof en 31 procent (97 aangiften) als tasjesroof.

VERDACHTEN

Uit analyses van het HKS (83 aangehouden verdachten in 1997), het algemeen documentatieregister en aanvullende interviews komen de volgende bevindingen naar voren.

* Tasjesrovers zijn minder goed bij politie in beeld dan 'echte' straatrovers. Grotendeels is dat te verklaren door de geringe pakkans bij tasjesroof, dat zoals gezegd een 'clean' en snel delict is.

N.B. Vanaf hier hebben de resultaten betrekking op de totale groep straatrovers. Daarbij dient te worden opgemerkt dat ruim 90 procent van hen bestaat uit 'echte' straatrovers.

* Bij het overgrote deel van de straatrovers gaat het om relatief jonge mannen. Zeventig procent is 19 jaar of jonger. Ongeveer de helft is minderjarig. Hun motief is primair het geldelijk gewin.

* Er worden minder allochtone straatrovers opgepakt dan hun aandeel in het totaal aantal straatrovers (volgens de aangiften) rechtvaardigt. Allochtone straatrovers zijn voor de rechercheurs een extra compliceren-

de factor. Er zijn verschillende knelpunten aan te wijzen. Die hebben enerzijds te maken met de geslotenheid van de allochtone groepen en anderzijds met de beperkte mogelijkheden om goed te kunnen rechercheren.

* Veel straatrovers komen uit de achterstandswijken van Tilburg. Bij hen kan gesproken worden van een brede maatschappelijke problematiek.

* Straatrovers zijn actieve criminelen. Gemiddeld hebben ze achttien antecedenten. De meest voorkomende delicten zijn vermogensmisdrijven. Op de tweede plaats komen geweldsmisdrijven.

Opvallend is dat het eerste antecedent vrij ernstig is (waaronder straatroof). Dit gegeven, gekoppeld aan het feit dat straatroof geen startdelict is, leidt tot de conclusie dat straatrovers lange tijd ongestoord hun gang kunnen gaan. Dat beeld wordt min of meer bevestigd als gekeken wordt naar de criminele en justitiële carrière van de vijf meest actieve daders. Voorwaardelijke gevangenisstraffen en dienstverlening komen zeer frequent voor op hun 'criminele cv'. Pas na lange tijd verschijnen de onvoorwaardelijke straffen in beeld.

* Uit de dossiers van aangehouden daders zijn zes netwerken te distilleren. De kernleden van de netwerken zijn allen straatrovers. Sommige netwerken zijn zeer hecht, andere daarentegen hebben een lossere structuur. Kenmerkend voor de netwerken is de pluriforme samenstelling (geslacht en etniciteit). Sommige straatrovers komen in verschillende netwerken voor. De ene keer als kernlid, de andere keer als criminele relatie. Zij zijn aan te merken als centrale figuren, omdat ze veelal een scharnierfunctie tussen bepaalde netwerken vervullen. Het ligt voor

de hand dat dit type dader op z'n minst interessant moet zijn voor politie en justitie.

AANPAK

Op basis van het onderzoek zijn in de vertrouwelijke versie van het rapport diverse concrete aanbevelingen gedaan, waaraan met name de veiligheidspartners politie en justitie op korte termijn - binnen hun eigen organisatie - uitvoering kunnen geven. Deze aanbevelingen zijn van technische, vertrouwelijke (daderinformatie en netwerken) en organisatorische aard.

Een tasjesroof is een relatief 'clean' en snel misdrijf. De pakkans is laag.

De gemiddelde buit van een tasjesroof bedraagt 375 gulden, van een 'echte' straatroof 833 gulden.

Verder levert het onderzoek vier aandachtsterreinen op, waarop de veiligheidspartners politie, gemeente en openbaar ministerie - in een viertal werkgroepen - integrale plannen van aanpak ontwikkelen. Het gaat om de volgende aandachtsterreinen:

* Preventieve aanpak. Naast een repressieve aanpak zou er ook aandacht moeten zijn voor een preventieve aanpak. De kenmerken en achtergronden van de straatrovers geven daar namelijk alle aanleiding toe. Met name de gemeente zal initiator en trekker zijn van een integrale wijkgerichte aanpak die gericht is op probleemjongeren, vroegsignalering en interventie. Binnen de gemeente zullen diverse diensten een rol spelen (denk aan onderwijs en welzijn). Daarnaast werken ook politie en justitie mee in de aanpak. Deze werkgroep zal allereerst een bredere analyse uitvoeren naar probleemgedrag onder jongeren op wijkniveau. Een dergelijke analyse zal inzicht geven in een aantal achterstandswijken die in dit kader extra aandacht verdienen. Ook zal er gekeken worden naar de stand van zaken met betrekking tot het voorzieningenniveau (voor jeugd) in de betreffende wijken.

* Informatiepositie. Hoe kan de informatiepositie van de diverse instellingen (politie, justitie en gemeente) verbeterd worden en op welke wijze kan de uitwisseling van informatie geoptimaliseerd worden? Deze vraag staat centraal voor de werkgroep informatiepositie. Onderwerpen die daarbij de aandacht krij-

gen: BPS-registratie, HKS-registratie, harde kern top-lijsten, netwerkanalyses en jeugdvolgsysteem.

* Slachtoffers. Dit aandachtsterrein is primair een aangelegenheid voor de politie. Het gaat om de vraag hoe slachtoffers van straatroof in de toekomst opgevangen kunnen worden en hoe de politie ervoor kan zorgen (door middel van voorlichting) dat potentiële slachtoffers preventief benaderd worden om de kans op slachtofferschap te verminderen?

* Dadergerichte aanpak. Met name politie en justitie zullen op basis van de gegevens uit het onderzoek, aangevuld met de top-lijsten uit HKS, een pro-actief en repressief traject opzetten dan wel uitbouwen (denk aan locaties, profielen, netwerken enzovoort).

In Tilburg gaat men ervan uit dat het traject zoals dat voor straatroof is uitgezet - een brede aanpak van preventie, pro-actie en repressie - ook toepasbaar is voor andere onveiligheidsproblemen waarmee de stad geconfronteerd wordt, zoals uitgaansgeweld, woninginbraak en autokraak.●

dr. H.B. Ferwerda en
mr.drs. A.Ph. van Wijk
zijn als criminoloog werkzaam bij
Advies- en Onderzoeksgroep Beke,
Arnhem/Middelburg.

drs. H. Jonkmans
is als beleidsmedewerker werkzaam bij de politie Tilburg

EEN VOORBEELD VAN EEN NETWERK VAN STRAATROVERS

Het netwerk 'Jong-volwassenen' bestaat uit vier kernleden van 17 tot 19 jaar. Twee leden zijn van Marokkaanse afkomst (met familierelaties), één is van Antilliaanse en de andere van Nederlandse afkomst (J.C., die overigens ook in een ander netwerk, 'black & white', figureert). In de periferie van dit netwerk speelt een groot aantal andere daders een rol. Dit zijn weliswaar voor het belangrijkste deel 'kleine criminelen', maar dader M.B. lijkt op basis van de HKS-informatie een schakelfunctie te vervullen tussen dit netwerk en het netwerk 'black & white'. Op J.C. na hebben de kernleden een flinke lijst antecedenten, die vooral bestaan uit gewindelicten met geweld. Eén van de leden heeft een forse onvoorwaardelijke vrijheidsstraf achter de rug, een ander een relatief korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Bij de overigen is er sprake van dienstverlening en voorwaardelijke straffen. De leden in dit netwerk zijn dus te typeren als zeer actieve (en forse) straatrovers, maar ze zijn nadrukkelijk in beeld bij politie en justitie.●